

Työllisyysnäkymät ikääntyvän väestön taantuvassa Suomessa

PEKKA PARKKINEN

Sodan jälkeen syntyneet Suomen suurimmat ikäluokat jättävät lähivuosina työelämän. Työssä käyvän väestön määrä ei kuitenkaan välttämättä vähene, jos viime vuosien tavoin työvoima käy yhä niukemmaksi. Työttömänä ja työvoiman ulkopuolella on niin paljon työikäisiä, että työssä käyvää väestöä voisi vielä 2020-luvun jälkipuoliskolla olla enemmän kuin työllisten lukumäärän ennätysvuonna 2008.

Lähiaikoina työmarkkinoilla arvioidaan olevan enemmän pulaa työpaikoista kuin työvoimasta. Jos viime vuoden lopulla maahamme rantautunut laskusuhdanne jatkuu kauan tai syvenee lamaksi, työllisten lukumäärä saattaa vähentyä huomattavasti.

Vain eläkeikäisiä enemmän

Vuoden 2007 kesällä julkaistiin tuorein virallisuonteinen väestölaskelma (Tilastokeskus 2007). Tässä väestöennusteessa Tilastokeskus oletti syntyvyyden säilyvän nykyisellään, elinajan pitenevän pari vuotta vuosikymmenessä ja maahanmuuttovoiton olevan 10 000 henkeä vuodessa.

Kuviossa 1 tämän väestölaskelman päätevuoden 2040 väestöä on verrattu viime vuoden 2008 todelliseen väestöön yksivuotisin ikäryhmin. Päätevuonna lapsia ja nuoria elää Suomessa saman verran kuin nyt. Alle 10 vuoden ikäisiä lapsia on jokaisessa vuosikohortissa hieman alle 60 000 eli saman verran kuin tällä hetkellä. Muissa alle 40-vuotiaiden kohorteissa asukkaita on päätevuonna myös keskimäärin saman verran kuin nyt.

Keski-ikäisiä 40–63-vuotiaita asuu täällä vuonna 2040 huomattavasti nykyistä vähemmän. Nyt tämänikäisiin kuuluvat nykyisen väestömme suurimmat ikäryhmät eli vuosina 1945–1968 synty-

neet. Viime vuonna vain näissä vuosikohorteissa oli enemmän kuin 70 000 asukasta. Suomen historian ainoissa sadantuhannen vauvan ikäluokissa eli vuosina 1946–1949 syntyneissä kohorteissa on yhä yli 80 000 asukasta, vaikka näistä ikäluokista kuolema ja maastamuutto ovat vieneet mennessään jo joka neljännen tänne syntyneen. Maastamuutto on tasoittanut väestömme ikärakennetta pienentämällä suuresti suurimpia ikäluokiamme.

Suomalaisen elinajanodote oli viime vuonna melkein 80 vuotta. Tilastokeskuksen arvion mukaan vuonna 2040 elinaika on kuusi vuotta pitempi. Eläkeikäisten 65 vuotta täyttäneiden lukumäärä on silloin huomattavasti nykyistä suurempi myös siitä syystä, että tuolloin eläkeiässä ovat nykyisen väestön suurimmat ikäluokat. Päätevuonna eläkeikäistä väkeä elää täällä liki puoli miljoonaa henkeä nykyistä enemmän. Kolmessa vuosikymmenessä 90 vuotta täyttäneiden vanhusten lukumäärä lähes viisinkertaistuu. Silloin heitä ja ehkä myös meitä elää Tilastokeskuksen ennusteen mukaan täällä yli 140 000 henkeä. Näin vanhaa väkeä on tuolloin 2,5 prosenttia asukkaistamme. Nyt tämä osuus on puoli prosenttia.

Mikäli tällainen väestöennuste toteutuisi, olisivat vuonna 2040 kaikki alle 80-vuotiaiden vuosikohortit väestömäärältään melkein yhtä suuria (kuvio 1). Näissä vuosikohorteissa olisi silloin väkeä keskimäärin saman verran kuin nyt eli liki 64 000 henkeä, mutta keskihajonta (3700) olisi vain runsas neljännes siitä mitä nyt. Tällainen ihanteellinen ikärakenne olisi tulevaisuudessa pitkälti seurausta tasaisesta maahanmuuttovoitosta. Jos tällainen väestöennuste toteutuisi, vuonna 2040 väestöstämme kymmenesosa olisi ulkomailla syntyneitä. Ruotsissa ja muissa perinteisissä muuttovoittomaissa ulkomailla syntyneiden väestöosuus on jo tällä hetkellä tätä suurempi.

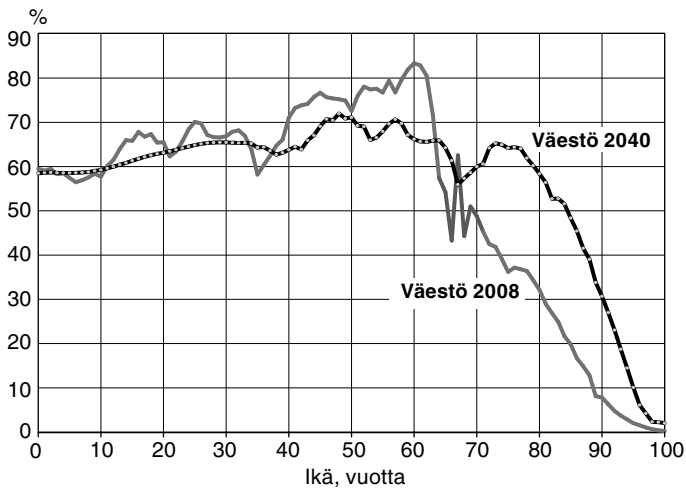
Muuttovoitto koostuu valtaosaltaan nuoresta työikäisestä väestöstä. Tämänikäiset kuuluvat nyt väestömäärältään maamme pieniin ikäluokkiin (kuvio 2). Toteutuneen muuttovoiton ansiosta jokaisessa 1960-luvun jälkeen syntyneessä vuosikohortissa on tällä hetkellä enemmän asukkaita, kuin mitä tänne syntyi. Siten siirtolaisuus on taasoittanut ikäluokkien kokoa yhtäältä suurentamalla pienimpiä ja toisaalta pienentämällä suurimpia ikäluokkiamme.

On selvää, että myös tulevaisuudessa väestömuutokset ovat ennalta arvaamattomia. Synty-

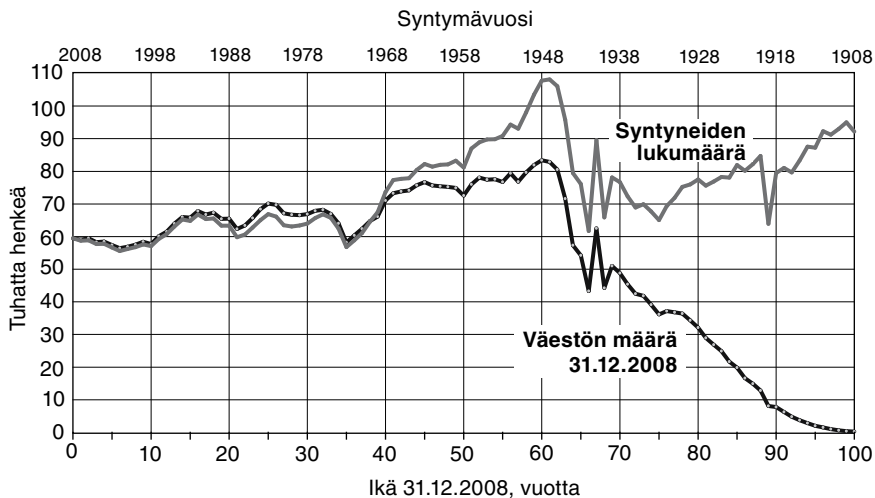
vyiden tai kuolevuuden pienehköt muutokset eivät edes muutaman vuosikymmenen kuluessa ehdi merkittävästi vaikuttaa työikäisen väestömme lukumäärään. Tänään tänne syntyvä saapuu koulutuksesta työelämään vasta parinkymmenen vuoden kuluttua. Ennen eläkeikää kuolemanvaara on melko pieni. Suomessa syntyvästä sadasta lapsesta vain neljätoista kuolisi ennen 65 vuoden perinteistä eläkeikää, vaikka kuolemanvaara ei enää lainkaan pienenesi.

Siirtolaisuus saattaa jo muutamassa vuodessa vaikuttaa merkittävästi työikäisen väestön luku-

Kuvio 1. Väestö yksivuotisin ikäryhmin vuonna 2008 ja Tilastokeskuksen (2007) mukaan vuonna 2040, 1 000 henkeä

Kuvio 2. Väestön määrä 31.12.2008 ja syntyneiden lukumäärä syntymävuoden ja iän mukaan, 1 000 henkeä

määrään, sillä valtaosa maasta lähtijöistä ja maahan tulijoista on työiässä. Näin on myös aikaisemmin käynyt: kahdessa vuodessa vuosina 1969 ja 1970 Suomi menetti maastamuuton takia peräti 77 000 kansalaistaan. Ennen näitä vuosia oli sodan jälkeen liki neljännesmiljoona suomalaista jättänyt kotimaansa.

Meillä talouskasvu jatkui viime vuosikymmenen suuren laman jälkeen vahvana viime vuoteen saakka. Siksi työvoima on kansantaloudessamme käynyt yhä niukemmaksi, mikä on vauhdittanut työperäistä maahanmuuttoa. Maamme muuttovoitto on viime aikoina noussut runsaaseen 10 000 henkeen vuodessa. Kolmessa vuosikymmenessä tänne on tullut 150 000 henkeä enemmän, kuin täältä on lähtenyt muihin maihin.

Teollistunut maailma vajosi vuoden 2008 jälkipuoliskolla taantumaan. Koska kansakuntamme käytettävissä olevista tuloista kolmannes on peräisin viennistä, maailmantalouden vaihtelut näkyvät väistämättä myös Suomessa. Taantumien ja laman aikana työvoiman kysyntä vähenee, jolloin työtä ei riitä edes työhalukkaalle kantaväestölle. Mikäli syvä lama sattuisi sittenkin yllättämään, saattaisi huomattava muuttovoittomme muuttua jopa muuttotappioksi.

Työllisyysasteet

Vuonna 2008 Suomessa oli 2,531 miljoonaa työllistä (Tilastokeskus 2009). Tätä työllisyysennätystä ei rikota ainakaan lähiaikoina, jolloin suhdan-

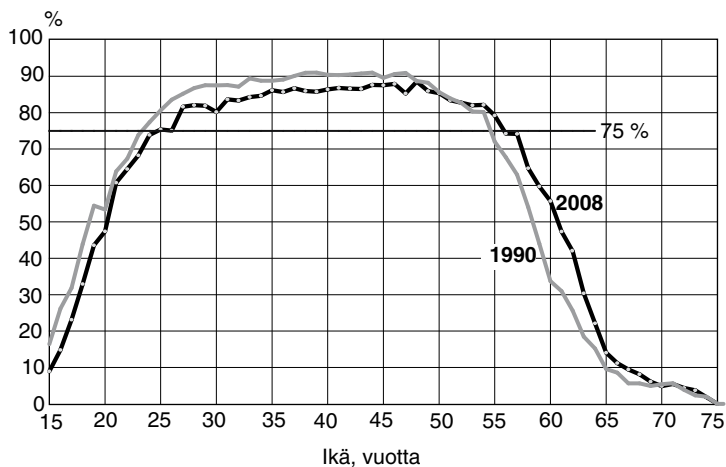
ne-ennustajien mukaan maamme kokonaistuotanto supistuu. Koska pitkällä aikavälillä työikäinen väestö vähenee merkittävästi, viime vuoden työllisyysennätys saattaa jäädä jopa kaikkien aikojen Suomen ennätykseksi.

Tässä analyysissä ikääntyvän väestömme työllisyysnäkömiä tarkastellaan edellä mainitun Tilastokeskuksen väestöennusteen ja työllisyysasteiden avulla. Työllisyysasteella tarkoitetaan työssä käyvän väestön osuutta samanikäisestä väestöstä. Pääministeri Matti Vanhasen nykyisen hallituksen ohjelmassa (Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007) on asetettu pitkän aikavälin työllisyystavoitteeksi 75 prosentin työllisyysaste. Sillä tarkoitetaan työikäisten keskimääräistä työllisyysastetta eli työssä käyvien 15–64-vuotiaiden työikäisten osuutta samanikäisestä Suomessa vakituisesti asuvasta väestöstä.

Työikäisen väestön 75 prosentin työllisyysastetavoite on yksinkertaisen hyvä, mutta siihen voidaan päästä usealla tavalla. Parhaassa työiässä olevien työllisyysasteet ovat nimittäin huomattavasti korkeammat ja nuorten sekä ikääntyneiden työllisyysasteet olennaisesti matalammat kuin 75 prosentin työllisyysastetavoite (kuvio 3). Siksi tähän työllisyysastetavoitteeseen voidaan teoriassa päätyä jopa alentamalla parhaassa työiässä olevien työllisyysastetta ja nostamalla tuntuvasti niin nuorten kuin ikääntyneiden työllisyysastetta.

Tilastomaailmassa 75 prosentin työllisyysastetavoitteeseen on olemassa helppo oikotie. Tämä tavoite toteutuu, kun velvoitetaan jokainen opiskelija opintorahan menettämisen uhalla te-

Kuvio 3. Työllisten osuus väestöstä yksivuotisin ikäryhmin vuosina 1990 ja 2008 sekä 75 prosentin työllisyysastetavoite, prosenttia

kemään ansiotyötä vähintään tunti viikossa. Työvoimatutkimuksen mukaan (Tilastokeskus 2009) työlliseen työvoimaan ja siten myös työllisyysasteeseen tilastoidaan nimittäin jokainen sellainen täällä pysyvästi asuva työkäinen, joka tekee viikossa vähintään tunnin ansiotyötä.

Vaikka kansalaisia houkutellaan jatkamaan työelämässä 68-vuotiaaksi saakka, ei 65 vuotta täytäneille eläkeikäisille ole edellä mainitussa hallitusohjelmassa asetettu minkäänlaista määrällistä työllisyystavoitetta. Työvoimatutkimuksen (Tilastokeskus 2009) mukaan viime vuoden aikana keskimäärin 33 800 suomalaista teki ansiotyötä vielä 65 vuotta täytettyään. Eläkeikäisten työllisten lukumäärä saattaa tulevaisuudessa merkittävästi lisääntyä, kun ensi vuosikymmenellä nykyisen väestön suurimmat ikäluokat tulevat eläkeikään. Edellä mainitun väestönlaskelman (Tilastokeskus 2007) mukaan vuoteen 2020 mennessä 65–74-vuotiaiden lukumäärä enemmän kuin puolitoistakertaistuu.

Ennen suurta lamaa vuonna 1990 työkäisten keskimääräinen työllisyysaste oli 74 prosenttia. Silloin parhaassa työiässä olevista yli 90 prosenttia kävi töissä. Vuonna 2008 työkäisistä 15–64-vuotiaista keskimäärin 70,6 prosenttia kävi töissä. Viime vuonna nuorten ja parhaassa työiässä olevien työllisyysasteet olivat edelleen selvästi matalammat kuin ennen viime vuosikymmenen lamaa (kuvio 3). Työssäjaksamisohjelma ja muut ikääntyvän väestön työllistämistä tukevat toimenpi-

teet sekä varhaiseläkemahdollisuuksien karsiminen ovat nopean talouskasvun oloissa nostaneet ikääntyvien työllisyysasteet ennätyskorkealle.

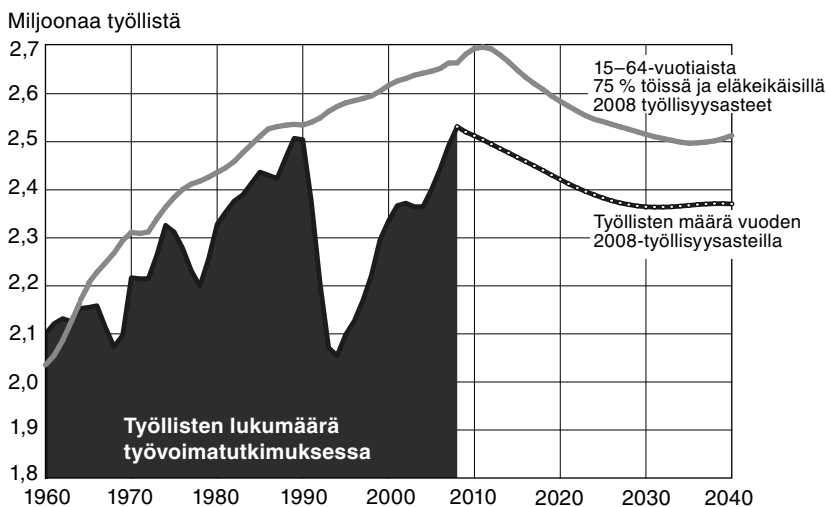
Työllisten vaihtoehtoarvioita vuoteen 2040

Työllisyysasteiden ja väestöennusteen avulla on mahdollista arvioida työllisten lukumäärää tulevaisuudessa. Oletetaan yksivuotisten työllisyysasteiden olevan tulevaisuudessa samat kuin vuonna 2008 ja Tilastokeskuksen väestönlaskelman toteutuvan myös ikäryhmittäin. Näin rakennetussa vaihtoehdossa saadaan työllisten lukumäärä laskeutuksi vuoteen 2040 saakka (kuvio 4).

Jos vuoden 2008 työllisyysasteisiin perustuva työllisyysvaihtoehto toteutuisi, työllisten lukumäärä alenisi vuoteen 2030 saakka. Silloin maassamme olisi lähes 170 000 työllistä vähemmän kuin vuonna 2008. Jos ikäryhmittäiset työllisyysasteet eivät lainkaan muuttuisi ja Tilastokeskuksen ikäryhmittäinen väestöennuste toteutuisi, supistuisi työllinen työvoima tulevalla vuosikymmenellä keskimäärin tuhannella hengellä kuukaudessa.

Mikäli pääministeri Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelman mukainen pitkän aikavälin 75 prosentin työllisyysastetavoite saavutettaisiin, olisi työllistä työvoimaa 2020-luvun jälkipuoliskolle saakka enemmän kuin työllisten lukumäärän ennätysvuonna 2008. Tämän jälkeen-

Kuvio 4. Työllisten lukumäärä Tilastokeskuksen mukaan vuoteen 2008 ja vaihtoehtolaskelmien mukaan vuoteen 2040 saakka, miljoonaa työllistä

kin työllisen työvoiman määrä jäisi 2,5 miljoonan tuntumaan, kuten kuviosta 4 on todettavissa. Tässä työllisyysvaihtoehdossa on oletettu eläkeikäisten työllisyysasteiden säilyvän tulevaisuudessa ennallaan.

Muissa Pohjoismaissa työllisyysasteet ovat viime aikoina olleet selvästi korkeammat kuin meillä. Esimerkiksi vuonna 2007 Tanskassa 15–64-vuotiaista työkäisistä kävi peräti 77 prosenttia töissä. Jos Suomessa päästäisiin näin hyvään työllisyyteen ja Tilastokeskuksen väestöennuste toteutuisi, olisi väestöennusteen päätevuonna 2040 Suomessa kymmeniä tuhansia työllisiä enemmän kuin työllisten ennätysvuonna 2008. Islannissa ja Sveitsissä työkäisten työllisyysaste oli vuonna 2007 vielä korkeampi kuin Tanskassa (Eurostat 2009).

Työkäisen väestön väheneminen ei siis välttämättä tarkoita työllisten lukumäärän alenemista, vaikka jotkut luulevat näin tapahtuvan. Työllisyysennusteiden laatiminen pelkästään työkäisen väestön avulla on yhtä järjetöntä kuin eläkepommien pelkääminen eläkeikäisen väestön kasvun takia. Työllistä työvoimaa voi tulevaisuudessa olla täällä jopa nykyistä enemmän, vaikka työkäistä väestöä olisikin tuntuvasti vähemmän kuin nyt. Hallituksen pitkän ajan työllisyystavoitteen eli 75 prosentin työllisyysasteen saavuttaminen turvaisi 2,5 miljoonan hengen työllisen työvoiman useiksi vuosikymmeniksi.

Työttömyys, ei työvoimapula lähivuosien ongelmana

Suhdanne-ennustajat ovat viime aikoina nähneet lähivuosien talousnäkyvät myös Suomessa synkkinä. Jos näin todella käy, taannoinen työvoima-

pula voi hetkessä muuttua jopa vuosia kestäväksi työpulaksi. Tämän analyysin viimeistelyvaiheessa tammikuun lopulla työmarkkinoittemme huoleena on jo paisuva työttömyys eikä enää työvoimapula. Tällä hetkellä näyttää siltä, ettei lähivuosina työllisten lukumäärä tule yltämään edes vuoden 2008 työllisyysasteilla laskettuun vaihtoehtoon (kuvio 4).

Harva näyttää ainakaan vielä uskovan, että maamme työmarkkinat vajoaisivat nyt yhtä syvään lamaan kuin 1990-luvun alussa. Silloin pitkälti vahvan markan politiikan tuloksena syntynyt kilpailukyvytön ja velkaantunut kansantalous romahti, ja kolmessa vuodessa työllisten lukumäärä aleni liki puolella miljoonalla hengellä (kuvio 4). Nyt maamme kilpailukyky on erinomainen ja Suomessa toimivien yritysten taseet ovat paljon paremmassa kunnossa. Ulkomaista nettovelkaa eikä heikkoa markkaakaan enää ole. Muut Pohjoismaat katuvat, etteivät ole ymmärtäneet vaihtaa kruunujaan euroksi.

Työllisten lukumäärä kyllä vähenee myös tällä kertaa, mutta ei ehkä sittenkään liki puolella miljoonalla, kuten viime vuosikymmenen alun suuren laman aikaan. Elleivät huonot ajat jatku yllättävän pitkään, työllisten lukumäärän supistuminen jää tässä muualla syntyneessä taantumassa paljon pienemmäksi kuin kotoperäisessä lamassa viime vuosikymmenen alussa.

Olipa lähivuosina taloudellinen tilanne maassamme minkäläinen tahansa, varmaa on kuitenkin se, ettei lähiaikoina kansantalouttamme vaijaa ainakaan työvoimapula. Työvoiman tarve näyttää ensi vuonna olevan vielä pienempi kuin tänä vuonna 2009. Maassamme menisi todella hyvin, jos työllisiä olisi joskus saman verran kuin työllisten ennätysvuonna 2008.

TIIVISTELMÄ

Parkkinen, Pekka: Työllisyysnäkyvät ikääntyvän väestön taantuvassa Suomessa

Vuonna 2040 lapsia ja nuoria asuu Suomessa saman verran kuin nyt. Keski-ikäisten lukumäärä supistuu tuntuvasti, kun suuret ikäluokat vanhenevat. Runsaan kolmen vuosikymmenen kuluttua eläkeikäisten lukumäärä on melkein puoli miljoonaa nykyistä suurempi. Siihen mennessä 90 vuotta täyttäneiden vanhusten lukumäärä melkein viisinkertaistuisi, jos tässä artikkelissa käytetty Tilastokeskuksen vuonna 2007 julkaisema väestöennuste toteutuisi.

Väestömäärältään suurimmat ikäluokkamme jättä-

vät lähivuosina työelämän. Työssä käyvän väestön määrä ei kuitenkaan välttämättä vähene, jos viime vuosien tavoin työvoima käy yhä niukemmaksi. Työssä käyvää väkeä olisi vielä kahden vuosikymmenen kuluttua enemmän kuin työllisten lukumäärän ennätysvuonna 2008, jos pitkän aikavälin työllisyystavoite saavutettaisiin. Nykyisen hallituksen hallitusohjelmassa tällä työllisyystavoitteella tarkoitetaan työkäisen väestön 75 prosentin työllisyysastetta.

Viime vuonna tämä 15–64-vuotiaan väestön työllisyysaste oli vielä alle 71 prosenttia. Esimerkiksi Tanskassa tämänikäisestä väestöstä työlliseen työvoimaan kuului 77 prosenttia vuonna 2007. Jos Suomessa pääs-

täisiin näin hyvään työllisyyteen, olisi työllistä työvoimaa vielä vuonna 2040 enemmän kuin työllisten enätysvuonna 2008. Työikäisen väestön väheneminen ei siis välttämättä tarkoita työllisten lukumäärän alenemista. Työllisyystilanteen arvioiminen tulevaisuudessa pelkästään työikäisen väestön avulla on yhtä mieletöntä kuin eläkepommien pelkääminen eläkeikäisen väestön lisääntymisen takia.

KIRJALLISUUS

EUROSTAT: Employment rate by gender. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=0&language=en&pcode=tsiem010>. Luettu: 21.1.2009

PÄÄMINISTERI MATTI VANHASSEN II HALLITUKSEN OHJELMA 19.4.2007. <http://www.valtioneuvosto.fi/halli->

Lähiaikoina työmarkkinoilla arvioidaan olevan enemmän pulaa työpaikoista kuin työvoimasta. Jos viime vuoden lopulla maahamme rantautunut laskusuhdanne jatkuu kauan tai syvenee lamaksi, työllisten lukumäärä saattaa vähentyä huomattavasti.

tus/hallitusohjelma/fi.jsp. Luettu: 21.1.2009

TILASTOKESKUS: Työvoimatilasto 2008. Vuosikatsaus, ennakkotietoja. Työmarkkinat 2009:4. Helsinki: Tilastokeskus, 2009

TILASTOKESKUS: Väestöennuste 2007–2040. http://tilastokeskus.fi/til/vaenn/2007/vaenn_2007_2007-05-31_tie_001.html. Luettu: 21.1.2009. Tilasto-